

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πεδίον Άρεως, Βόλος, 38334,
<http://www.ldsa.gr/>, demolab@uth.gr, +302421074432-33

Ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται; Μια πρώτη κριτική ανάλυση των προσωρινών αποτελεσμάτων της απογραφής του 2011

Βύρων Κοτζαμάνης*, Μαρί-Νοέλ Ντυκέν**

Εισαγωγή

Πριν από ένα εξάμηνο (10 έως 24 Μαΐου) η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) διεξήγαγε τη γενική απογραφή πληθυσμού-κατοικιών στη χώρα μας, και λίγο αργότερα (27-7-2011) ανακοίνωσε τα πρώτα προσωρινά αποτελέσματα¹ που αφορούν τον συνολικό μόνιμο πληθυσμό² των «καλλικρατικών» δήμων ανά φύλο. Τα προσωρινά αυτά δεδομένα, όπως διευκρίνισε η ΕΛΣΤΑΤ, προήλθαν από τις συγκεντρωτικές καταστάσεις του αριθμού των ατόμων που απεγράφησαν στις 94 ενότητες της χώρας και όχι από επεξεργασία των ατομικών ερωτηματολογίων. Για το λόγο αυτό, τα στοιχεία αυτά χαρακτηρίζονται από την Αρχή ως «προσωρινά», και ως εκ τούτου, δύνανται να αποκλίνουν ως ένα βαθμό από τα οριστικά³.

Η απογραφή του 2011 είναι η εβδόμη που διεξάγεται στη χώρα μας μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και υλοποιήθηκε με τον κλασικό τρόπο (ερωτηματολόγιο, έρευνα πεδίου)⁴ με την συμμετοχή 53.000 περίπου απογραφένων, 13.000 τομεαρχών και 700 στελεχών της ΕΛΣΤΑΤ οι οποίοι ανέλαβαν το τιτάνιο έργο της καταγραφής του συνόλου των ατόμων που διαμένουν στην χώρα μας. Τα στοιχεία της απογραφής αυτής (*υπό την προϋπόθεση ότι η ποιότητα και η πληρότητά της δεν τίθενται υπό αμφισβήτηση*) θα μας επιτρέψουν να έχουμε μια σαφή εικόνα του πληθυσμού της χώρας μας και των χαρακτηριστικών του, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς τα προαναφερθέντα δεδομένα έχουν συλλεχθεί στο χαμηλότερο διαθέσιμο χωρικό επίπεδο (οικισμός). Τα στοιχεία αυτά, εκτός του είναι απαραίτητα για την αυτογνωσία μας (πόσοι και ποιοί είμαστε), είναι επίσης εξαιρετικά χρήσιμα για το σχεδιασμό τομεακών και χωρικών πολιτικών στη χώρα μας από όλους τους επιφορτισμένους φορείς της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης. Είναι απαραίτητα επομένως για την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τη χάραξη μέτρων πολιτικής (κοινωνικής, οικονομικής, εκπαιδευτικής, μεταναστευτικής ...), για την περιφερειακή ανάπτυξη (καθώς αποτελούν τα μόνα αξιόπιστα δεδομένα που διαθέτουμε ακόμη και για την μικρότερη γεωγραφική ενότητα) και για την ρύθμιση ποικίλων διοικητικών θεμάτων (όπως η κατανομή των επιχορηγήσεων στους ΟΤΑ, η αντιπροσωπευσιμότητα στα εκλεγόμενα αντιπροσωπευτικά όργανα κ.ο.κ).

Είναι ιδιαίτερα χρήσιμα ακόμη και για την ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα της χώρας μας, καθώς θα αποτελέσουν το υπόβαθρο για την διενέργεια στο άμεσο μέλλον εξειδικευμένων αντιπροσωπευτικών στατιστικών ερευνών και εργασιών που έχουν ως στόχο να διερευνήσουν σε βάθος ιδιαίτερες πλευρές της ελληνικής πραγματικότητας.

Η απογραφή του 2011 διεξήχθη υπό σαφώς δυσκολότερες συνθήκες από αυτές των προηγούμενων δεκαετιών. Καταρχάς η προετοιμασία της έγινε σε ασφυκτικά χρονικά πλαίσια (με επιπτώσεις στην επιλογή και την επιμόρφωση των απογραφένων και των εποπτών) και με περιορισμένη και ελλιπή ενημέρωση προς το κοινό (ιδιαίτερα δε προς τους αλλοδαπούς που συγκεντρώνονται κυρίως στις μητροπολιτικές περιοχές της πρωτεύουσας και της Θεσσαλονίκης, και, δευτερευόντως, στα άλλα μεγάλα αστικά της κέντρα). Διεξήχθη ταυτόχρονα, στο τέλος μιας δεκαετίας που χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αλλαγές των μεταναστευτικών ροών προς την χώρα μας (μείωση των εισόδων από ευρωπαϊκές χώρες και ταχύτατη αύξηση των εισόδων από την Ασία και -δευτερευόντως -από την Αφρική), ροών που άλλαξαν σημαντικά την αναλογία ανάμεσα στους νομίμως και μη νομίμως διαμένοντες αλλοδαπούς (προφανώς οι τελευταίοι, και στην χώρα μας, όπως σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες, εν απουσία προοπτικών νομιμοποίησής τους, δεν προστρέχουν να απογραφούν)⁵. Διεξήχθη τέλος ταυτόχρονα και σε ένα γενικότερο δυσμενές περιβάλλον (οικονομική και κοινωνική κρίση) και σε συνθήκες έντονης αβεβαιότητας και επισφάλειας που πιθανότατα επηρέασαν (*υπόθεση εργασίας που οφείλει να εξετασθεί*), ιδιαίτερα στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, τόσο την συμμετοχή των απογραφόμενων (ακόμη και των εχόντων την ελληνική υπηκοότητα) καθώς ένα τμήμα τους δεν επεδίωξε να απογραφεί (*με επίπτωση στη πληρότητα της απογραφής*) όσο και την ποιότητα της συλλεχθείσας πληροφορίας (*με επίπτωση στην ποιότητα της απογραφής*)⁶.

* Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ. Email: bkotz@prd.uth.gr

** Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ. Email: mdyken@prd.uth.gr

Μια πρώτη ανάλυση των προσωρινών αποτελεσμάτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο

Με βάση τα προσωρινά αποτελέσματα στο σύνολο της χώρας απεγράφησαν το 2011 10.787.690 μόνιμοι κάτοικοι, εκ των οποίων 5.303.690 άρρενες (49,2%) και 5.484.000 θήλεις (50,8%). Τα δεδομένα αυτά, συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα της απογραφής του 2001, αφήνουν να διαφανεί μείωση του πληθυσμού κατά 146.000 άτομα⁷ (ή άλλως κατά 1,3%, από 10.934.097 το 2001 σε 10.787.690 άτομα το 2011) παρόλο το θετικό φυσικό ισοζύγιο της δεκαετίας (οι γεννήσεις υπερέβησαν την περίοδο αυτή κατά 41.000 περίπου τους θανάτους). Έτσι, με βάση τα προσωρινά δεδομένα, η χώρα μας είχε την περασμένη δεκαετία ένα αρνητικό μεταναστευτικό ισοζύγιο καθώς η επάγωγη εκτιμώμενη φαινόμενη μετανάστευση (είσοδοι -έξοδοι) ανέρχεται σε 187.000 άτομα.

Η μείωση του μόνιμου πληθυσμού ανάμεσα στο 2001 και το 2011 προφανώς δεν χαρακτηρίζει όλες τις διοικητικές της ενότητες. Από μια πρώτη ανάγνωση των προσωρινών δεδομένων προκύπτει ότι από τις 13 Περιφέρειες μόλις δύο αυξάνουν τον πληθυσμό τους (Νότιο Αιγαίο και Κρήτη, + 37 χιλιάδες αθροιστικά), τρεις χαρακτηρίζονται από σταθερότητα (Ηπειρος, Κεντρική Μακεδονία και Ανατολική Μακεδονία-Θράκη) ενώ 7 παρουσιάζουν μείωση από -5,7% έως -1,3% (Πίνακας 1). Η μείωση στις περισσότερες από τις τελευταίες οφείλεται στο συνδυασμό αρνητικού φυσικού και μεταναστευτικού ισοζυγίου, ενώ ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η αρνητική μεταβολή (-82,2 χιλ) στην πολυπληθέστερη εξ αυτών (Περιφέρεια Αττικής) παρόλο το θετικό φυσικό της ισοζύγιο (+57,0 χιλ)

Τα δεδομένα όμως σε περιφερειακό επίπεδο, κάτω από τους μέσους όρους, υποκρύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους καλλικρατικούς δήμους από τους οποίους αποτελούνται οι 13 περιφέρειες της χώρας μας. Ειδικότερα, σε ένα σύνολο 325 δήμων⁸ 189 χάνουν πληθυσμό και 136 τον αυξάνουν. Ενώ οι απώλειες των πρώτων ανέρχονται συσσωρευτικά σε 586,3 χιλ., τα «κέρδη» αυτών που ανήκουν στην δεύτερη ομάδα ανέρχονται σε 440,0 χιλ. και τα ποσοστά μεταβολής του πληθυσμού ανάμεσα στις δύο απογραφές περιέχονται σε ένα ευρύτατο φάσμα (-35% Δήμος Ζαχάρας, +66% Δήμος Χάλκης!). Η ιεραρχική ταξινόμηση των Δήμων με βάση τα ποσοστά αυτά οδήγησε στη δημιουργία κάποιων μεγάλων διακριτών ομάδων (Πίνακας 2, Χάρτης 1)⁹. Στο 1/6 των δήμων που συγκεντρώνουν το 22% του συνολικού πληθυσμού το 2011 οι μεταβολές ανάμεσα στα δύο απογραφικά έτη είναι ασήμαντες (-1,2% έως +3,3%), ενώ σε μια δεύτερη ομάδα ενότητων (137 δήμοι, 40% του πληθυσμού) οι θετικές ή αρνητικές μεταβολές είναι περιορισμένες (-1,6 έως -8,9% και από +3,7 έως +11,1%). Σε αντίθεση με τους δήμους αυτούς, δυο ομάδες παρουσιάζουν σημαντικές αυξομειώσεις, και, ειδικότερα: 51 ενότητες χαρακτηρίζονται από μια θετική ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού τους μεγαλύτερη του 11%, ενώ ένας μικρός αριθμός εξ αυτών (24 δήμοι που συγκεντρώνουν μόλις το 7% του απογραφέντος πληθυσμού το 2011) παρουσιάζει θεαματική αύξηση, μεγαλύτερη του 23,5%!!!. Στον αντίποδα, μια άλλη μεγάλη ομάδα δήμων (84 ενότητες που συγκεντρώνουν το ¼ του πληθυσμού) χαρακτηρίζεται από σημαντική μείωση των μόνιμων κατοίκων τους (>9%), ορισμένοι δε εξ αυτών (24), με βάση τα προσωρινά δεδομένα χάνουν ανάμεσα στο 2001 και το 2011 το 23 έως και 66% του πληθυσμού τους (!!!!!!)¹⁰

Τα προσωρινά δεδομένα, παρ' όλες τις επιφυλάξεις όσον αφορά την πληρότητα της απογραφής (βλ. ειδικότερα κατωτέρω, *Φυσικό ισοζύγιο, φαινόμενη μετανάστευση και πληρότητα της απογραφής*), αναδεικνύουν, σε αδρές γραμμές, κάποιες σαφείς τάσεις¹¹

α) Τόσο οι κεντρικοί δήμοι των ΠΣ Αθήνας και Θεσσαλονίκης όσο και περισσότεροι από τους όμορους τους έχουν απώλειες πληθυσμού¹², ενώ αντιθέτως σημαντικά κέρδη καταγράφουν οι περιφερειακοί τους δήμοι¹³. Ειδικότερα, η μείωση του πληθυσμού είναι εντονότερη στους δύο κεντρικούς δήμους της Αθήνας και Θεσσαλονίκης (-16,9% και -18,9% αντίστοιχα) ενώ αξίζει να σημειωθεί: α) η σημαντικότερη θετική μεταβολή (της τάξης του 30%) στη Περιφερειακή ενότητα Ανατολικής Αττικής (502.000 κάτοικοι το 2011 έναντι 386.000 το 2001) καθώς στους 13 δήμους της η αύξηση κυμαίνεται μεταξύ 12% (Δ. Λαυρεωτικής) έως 62% (Δ. Παλλήνης) και β) η αντίστοιχη σημαντική θετική μεταβολή του πληθυσμού των δήμων της περι-αστικής ζώνης της Θεσσαλονίκης (η Θέρμη και το Ωραιόκαστρο πχ αυξάνουν τον πληθυσμό τους > 50%).

β) Οι κεντρικοί δήμοι των μεγάλων αστικών κέντρων της Περιφέρειας (Ηρακλείου, Πάτρας, Λάρισα, Ιωαννίνων) συνεχίζουν να αποτελούν, ως ένα βαθμό, πόλο έλξης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ελκυστικότητα αυτή επεκτείνεται και στις «περι-αστικές» ενότητες τους που καταγράφουν υψηλότερες ποσοστιαίες μεταβολές. Στην Κρήτη πχ. οι δήμοι Χερσονήσου και Μαλεβιζίου αυξάνουν τον πληθυσμό τους κατά 13,5% και 19,2% αντίστοιχα έναντι μιας σαφώς μικρότερης αύξησης του Δήμου Ηρακλείου (6%), ενώ παρόμοιο φαινόμενο παρατηρείται και στα Ιωάννινα όπου ο Δήμος Βορείων Τζουμέρκων παρουσιάζει υψηλότερη αύξηση (+32%) έναντι αυτής του Δήμου Ιωαννιτών (μόλις 8,4%). Οφείλουμε όμως ταυτόχρονα να επισημάνουμε

Πίνακας 1: Μόνιμος πληθυσμός, 2001 & 2011, Φυσικό Ισοζύγιο και Φαινόμενη μετανάστευση ανά περιφέρεια

Περιφέρειες	Μόνιμος πληθυσμός 2001	Μόνιμος πληθυσμός 2011	Απόλυτη διαφορά 2001-2011	% μεταβολής	Φυσικό Ισοζύγιο 2001-2010	Φαινόμενη μετανάστευση
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	721.541	680.190	-41.351	-5,7	-5.970	-35.561
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	294.317	282.120	-12.197	-4,1	-3.093	-9.104
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	205.235	197.810	-7.425	-3,6	-6.442	-983
Περιφέρεια Πελοποννήσου	597.622	581.980	-15.642	-2,6	-17.350	1.708
Περιφέρεια Αττικής	3.894.573	3.812.330	-82.243	-2,1	57.028	-139.271
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας	558.144	546.870	-11.274	-2,0	-11.267	-7
Περιφέρεια Ιονίων Νήσων	209.608	206.470	-3.138	-1,5	-3.672	534
Περιφέρεια Θεσσαλίας	740.115	730.730	-9.385	-1,3	-7.264	-2.121
Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	607.162	606.170	-992	-0,2	-3.686	2.694
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	1.874.597	1.874.590	-7	0,0	23.064	-23.071
Περιφέρεια Ηπείρου	336.392	336.650	258	0,1	-7.489	7.747
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	298.462	308.610	10.148	3,4	9.935	213
Περιφέρεια Κρήτης	594.368	621.340	26.972	4,5	17.193	9.779
ΕΛΛΑΔΑ ^(*)	10.932.136	10785860	-146.276	-1,3	41.167	-187.443

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού 2001 - 2011 και ίδιοι υπολογισμοί *εκτός Αγίου Όρους

ότι, με βάση τα προσωρινά δεδομένα που δημοσιοποιήθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ σε επίπεδο καλλικρατικών δήμων (και όχι σε επίπεδο Δημοτικών Διαμερισμάτων) η δημογραφική δυναμική του περιφερειακού χώρου είναι συχνά δύσκολο να εκτιμηθεί, δεδομένου ότι, σε πολλές περιπτώσεις, πρώην περιφερειακοί δήμοι ενσωματώθηκαν στους μεγάλους κεντρικούς δήμους (βλ πχ. Λάρισα ή ακόμη Πάτρα).

γ) Οι δήμοι που βρίσκονται εγγύς -και υπό την επιρροή- των δυο μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών της χώρας έχουν συνήθως θετικότερες μεταβολές του πληθυσμού (Δήμοι Θηβαίων, Χαλκιδαιών¹⁴ / Δήμοι Πολυγύρου, Βέροιας, Κατερίνης, Λαγκαδά).

δ) Οι περισσότεροι από τους δήμους- πρωτεύουσες νομών της ηπειρωτικής Ελλάδας είτε διατηρούν (όπως π.χ. Βόλος και Πάτρα) είτε αυξάνουν τον πληθυσμό τους¹⁵. Έτσι, αύξηση του πληθυσμού που υπερβαίνει το 5% καταγράφεται σε 13 Δήμους και ειδικότερα στο Δήμο Λαρισαίων (+11,9%) και σε ορισμένους δήμους της Βόρειας Ελλάδας, ιδιαίτερα δε της Θράκης όπως ο Δ. Ξάνθης (+14,3%), ο Δ. Αλεξανδρούπολης (+10%), ο Δ. Κομοτηνής (+8,3%), Τέλος, εάν η αύξηση μπορεί να δικαιολογηθεί για τους Δήμους Ναυπλιέων (+5,2%) και Χαλκιδεών (+10,4%) εξαιτίας της σχετικής γειννίας με την Αττική, η αύξηση στο Δ. Καρπενησίου (+10,4) υπόκειται σε αμφισβήτηση.

ε) Η έλλειψη δυναμικότητας των περισσότερων δήμων του ορεινού¹⁶ ηπειρωτικού χώρου οι οποίοι συνεχίζουν να έχουν απώλειες καθώς σε σύνολο 55 ηπειρωτικών δήμων με μέσο σταθμικό υψόμετρο άνω των 400 μ, οι 41 χάνουν πληθυσμό (η ποσοστιαία μείωση υπερβαίνει το 10% σε 21 περιπτώσεις).

στ) Το σύνολο σχεδόν των μη ορεινών δήμων της Κρήτης έχει θετικές μεταβολές του πληθυσμού¹⁷ και το αυτό χαρακτηρίζει και τα περισσότερα αστικά κέντρα της δυτικής Ελλάδας κατά μήκος του άξονα Πάτρα -Ιωάννινα.

ζ) Οι περισσότεροι από τους νησιώτικους δήμους (έκτος Κρήτης) χαρακτηρίζονται από μικρές μεταβολές του πληθυσμού τους. Εξαιρέση αποτελεί ο Δ. Κερκύρας (-7%!!!!) ως και οι δήμοι της αλυσιδίας των νησιών του Αιγαίου στη μεθοριακή γραμμή από την Κω μέχρι και την Λήμνο).

Πίνακας 2: Ποσοστιαία μεταβολή μόνιμου πληθυσμού μεταξύ των ετών 2001 και 2011 στους καλλικρατικούς δήμους

Εύρος ποσοστιαίας μεταβολής του πληθυσμού ανάμεσα στο 2001 και το 2011	Πλήθος Δήμων	Μόνιμος Πληθυσμός (.000)		% μεταβολή ανά ομάδα δήμων	Κατανομή πληθυσμού	
		2001	2011		2001	2011
<-20% Πολύ μεγάλη μείωση	14	167,9	127,6	-24,0	1,5	1,2
-19,4% έως -9,2% Σημαντική μείωση	70	2.771,7	2.371,7	-14,4	25,4	22,0
-8,9% έως -1,6% Περιορισμένη μείωση	83	2.844,4	2.705,9	-4,9	26,0	25,1
-1,2% έως 3,3% Στασιμότητα	54	2.407,5	2.428,0	0,9	22,0	22,5
+3,7% έως +11,1% Περιορισμένη αύξηση	53	1.441,6	1.548,4	7,4	13,2	14,4
+11,6% έως 21,6% Σημαντική αύξηση	27	762,9	869,6	14,0	7,0	8,1
+23,5% έως 35,0% Έντονη αύξηση	13	340,3	442,5	30,0	3,1	4,1
> 40% Ιδιαίτερα έντονη αύξηση	11	195,8	292,0	49,1	1,8	2,7
Σύνολο(*)	325	10.932.136	10.785.860	-1,3	100,0	100,0

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού 2001 - 2011 και ίδιοι υπολογισμοί
(*) έκτος του Αγίου Όρους

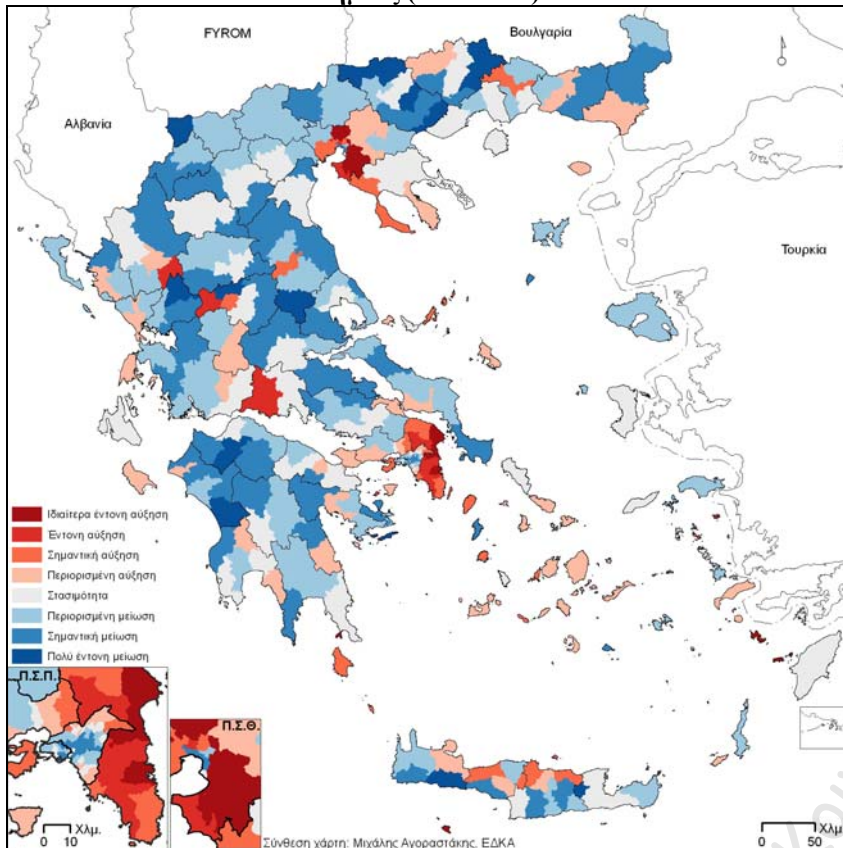
Πίνακας 3: Ποσοστιαία μεταβολή του μόνιμου πληθυσμού ανά φύλο μεταξύ των ετών 2001 και 2011 στους καλλικρατικούς δήμους

Ομάδες	Εύρος μεταβολής	Πλήθος Δήμων	Άνδρες			Γυναίκες		
			2001	2011	% μεταβολή	2001	2011	% μεταβολή
Πολύ μεγάλη μείωση	<-20%	15	87.553	65.440	-25,3	85.036	65.010	-23,6
Σημαντική μείωση	-19,4% έως -9,2%	70	1.350.339	1.146.860	-15,1	1.421.407	1.224.810	-13,8
Περιορισμένη μείωση	-8,9% έως -1,6%	83	1.412.054	1.331.640	-5,7	1.432.387	1.374.290	-4,1
Στασιμότητα	- 1,2% έως 3,3%	53	1.190.911	1.192.680	0,1	1.211.842	1.230.530	1,5
Περιορισμένη αύξηση	+3,7% έως +11,1%	53	719.567	766.620	6,5	722.015	781.800	8,3
Σημαντική αύξηση	+11,6% έως 21,6%	26	379.200	429.240	13,2	381.239	437.530	14,8
Έντονη αύξηση	+23,5% έως 35,0%	13	171.969	220.250	28,1	168.375	222.280	32,0
Ιδιαίτερα έντονη αύξηση	> 40%	12	99.872	149.130	49,3	98.370	147.750	50,2
Ελλάδα (*)		325	5.411.465	5.301.860	-2,0	5.520.671	5.484.000	-0,7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού 2001 - 2011 και ίδιοι υπολογισμοί
(*) έκτος του Αγίου Όρους

Χάρτης 1: Ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού στους καλλικρατικούς δήμους (2001-2011)

Φυσικό ισοζύγιο, φαινόμενη μετανάστευση και πληρότητα της απογραφής

Όπως προαναφέραμε, σύμφωνα με τα προσωρινά δεδομένα της τελευταίας απογραφής, ο πληθυσμός της χώρας κατά τη δεκαετία του 2000, μειώθηκε κατά 1,3% (-146,3 χιλ. άτομα) ενώ ταυτόχρονα εκτιμάται ότι, το θετικό φυσικό ισοζύγιο (γεννήσεις-θάνατοι) υπερέβη τα 41.000 άτομα, με αποτέλεσμα η εκτιμώμενη επάγωγα φαινόμενη μετανάστευση (εισοδοί - έξοδοι) να ανέρχεται σε 187,0 χιλ. Τα δεδομένα αυτά χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης και ελέγχου στο βαθμό που, βάσει των διαθέσιμων δεδομένων και εκτιμήσεων, την ίδια περίοδο, άνω των 400.000 αλλοδαπών εισήλθαν στη χώρα μας (κυρίως από τα ανατολικά της σύνορα, προερχόμενοι από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της Αφρικής και της Ασίας, ενώ συνεχίσθηκε προφανώς μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 2000 -αν και με σαφώς λιγότερο εντόνους ρυθμούς από ότι στο παρελθόν- η εισοδος αλλοδαπών από τις «παραδοσιακές» χώρες του πρώτου μεταναστευτικού ρεύματος των προηγούμενων δεκαετιών). Αν και η πλειοψηφία των ατόμων του δεύτερου αυτού μεταναστευτικού ρεύματος δεν είχε ως στόχο την εγκατάστασή τους στην χώρα μας αλλά την μετάβασή τους σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες, μόνο μια μικρή μειοψηφία τους μπόρεσε να τον υλοποιήσει εξαιτίας των υφιστάμενων εμποδίων, ενώ ένα πολύ μικρό μέρος τους επέστρεψε ή επανα-προωθήθηκε στις χώρες προέλευσής του. Προφανώς το μεγαλύτερο τμήμα τους παρέμεινε και διαμένει ακόμη το 2011 στη χώρα μας, με ιδιαίτερα μεγάλες συγκεντρώσεις στο ΠΣ Αθηνών, και, δευτερευόντως, στις δύο πόλεις-πύλες εξόδου στο δυτικό της τμήμα (Πάτρα και Ηγουμενίτσα). Οι πρόσφατοι αυτοί μετανάστες, η πλειοψηφία των οποίων δεν μπόρεσε να εξέλθει των ελληνικών συνόρων, προσετέθησαν προφανώς στους αλλοδαπούς που εισήλθαν στην Ελλάδα τις προηγούμενες δεκαετίες^{18,19} και παρέμειναν σε αυτήν έως το 2011 (τμήμα των απογραφέντων το 2001 αλλοδαπών πιθανότατα, λόγω της οικονομικής κρίσης έχει επιστρέψει στις χώρες καταγωγής του, αλλά, ελλείψει στατιστικών δεδομένων για τις εισόδους και τις εξόδους, το πλήθος των ατόμων αυτών είναι αδύνατον να προσδιορισθεί με ακρίβεια²⁰. Τέλος, οφείλουμε να μην μονοεύσουμε και ένα μικρό ρεύμα εξόδου ελλήνων υπηκόων από την χώρα μας, οι οποίοι κυρίως λόγω της αναδυόμενης κρίσης, το τελευταίο προ της απογραφής έτος, προσέφυγαν σε αναζήτηση εργασίας σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες, ρεύμα που αν και είναι αδύνατον να ποσοτικοποιηθεί δεν είναι δυνατόν, εν τη γενέσει του (Μάιος 2011), να υπερβαίνει μερικές δεκάδες χιλιάδες ατόμων, δίδοντας πιθανότατα την δεκαετία 2001-2011 ένα αρνητικό μεταναστευτικό ισοζύγιο για τους Έλληνες υπηκόους.

Παρόλα αυτά, ακόμη και ελλείψει ποσοτικών δεδομένων, είναι δυνατόν να δημιουργήσουμε κάποια εναλλακτικά σενάρια και να εκτιμήσουμε τον αναμενόμενο πληθυσμό της Ελλάδας το 2011, με δεδομένο ότι τα στοιχεία της φυσικής κίνησης της τελευταίας δεκαετίας είναι φερέγγυα, στο βαθμό που η πληρότητα των καταγραφών των γεννήσεων και των θανάτων δεν είναι δυνατόν να τεθεί υπό αμφισβήτηση. Έτσι, δημιουργήσαμε τρία εναλλακτικά σενάρια²¹. Στο πρώτο (υψηλό) θεωρούμε ότι το 1/4 των απογραφέντων αλλοδαπών το 2001 επέστρεψε στην χώρα του και ότι το 1/3 των εισερχομένων στην διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας εξήλθε της χώρας μας. Στο δεύτερο (μεσαίο) υποθέτουμε ότι το 1/6 των απογραφέντων αλλοδαπών στην απογραφή του 2001 επέστρεψε στην χώρα του και ότι το 1/4 των εισερχομένων στην διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας εξήλθε της Ελλάδας. Τέλος, στο τρίτο (χαμηλό) υποθέτουμε ότι το 1/8 των απογραφέντων αλλοδαπών το 2001 επέστρεψε στην χώρα του και ότι το 1/5 των εισερχομένων στην διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας εξήλθε της Ελλάδας. Ο αναμενόμενος πληθυσμός και στις τρεις περιπτώσεις ανέρχεται σε 11.075, 11.133 και 11.185 χιλ. αντίστοιχα και είναι σαφώς μεγαλύτερος από αυτόν που δίδουν τα προσωρινά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ (οι διαφορές ανάμεσα στον εκτιμώμενο με τα προαναφερθέντα σενάρια και τον απογραφέντα -προσωρινά στοιχεία- ανέρχονται ειδικότερα σε 286, 346 και 397 χιλ. άτομα).

Δυνάμεθα επομένως βάσιμα να υποθέσουμε ότι στην πρόσφατη απογραφή ένας μεγάλος αριθμός αλλοδαπών (και δευτερευόντως Ελλήνων υπηκόων) διέλαθε της προσοχής των απογραφών και κατ' επέκταση, ο μόνιμος πληθυσμός που προκύπτει από τα προσωρινά δεδομένα είναι σαφώς υπο-εκτιμημένος (το εύρος της «διαφυγής» εκτιμάται από 2,7 έως 3,7%)²². Το γεγονός ότι οι μεγαλύτερες διαφορές σε απόλυτες τιμές ανάμεσα στον αναμενόμενο και τον απογραφέντα πληθυσμό εντοπίζονται στην Αττική, την Κεντρική Μακεδονία και την Δυτική Ελλάδα, περιφέρειες που συγκεντρώνουν άνω του 60% του συνολικού πληθυσμού και εμπερικλείουν τις μητροπολιτικές περιοχές Αθηνών και Θεσσαλονίκης (σχεδόν το 50% του συνολικού πληθυσμού) τείνει να επιβεβαιώσει την ανωτέρω υπόθεση, στο βαθμό που στις περιφέρειες αυτές συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο τμήμα των αλλοδαπών κατοίκων της χώρας μας (48,6% , 13,1% και 4,6% των απογραφέντων αλλοδαπών το 2001, αντίστοιχα). Η υπόθεση αυτή αναμένεται να επαληθευθεί όταν θα δημοσιοποιηθεί από την ΕΛΣΤΑΤ ο επιμερισμός των απογραφέντων σε Έλληνες και αλλοδαπούς.

Στις προαναφερθείσες περιφέρειες προφανώς οι δυσκολίες της απογραφής των αλλοδαπών ήταν μεγαλύτερες, και σε αυτές εντοπίζεται κυρίως -**όχι όμως και αποκλειστικά**- η μη καταγραφή ενός τμήματος των μονίμων κατοίκων τους το 2011. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από την εξέταση των μεταβολών του πληθυσμού ανάμεσα στα δυο απογραφικά έτη σε συνδυασμό με το φυσικό ισοζύγιο της δεκαετίας 2001-2011 σε επιλεγμένους δήμους της χώρας, στους οποίους καταγράφηκαν κάποιες «παράδοξες» τάσεις. Ειδικότερα, εξετάζοντας τις 8 διακριτές ομάδες που προέκυψαν από την ιεραρχική ταξινόμηση των Δήμων με βάση την ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού τους κατά την τελευταία δεκαετία διαπιστώσαμε ότι οι τρεις πρώτες ομάδες δήμων που χάνουν πληθυσμό παρουσιάζουν κατά κανόνα αρνητικά φυσικά και μεταναστευτικά ισοζύγια (139 δήμοι σε σύνολο 168).

Στις δύο δε ομάδες δήμων που παρουσιάζουν και τις μεγαλύτερες ποσοστιαία πληθυσμιακές μειώσεις (>9,2%), η «έξοδος» όπως την αποτυπώνει εμμέσως η αρνητική τους φαινόμενη μετανάστευση είναι συχνά μεγαλύτερη ακόμη και από τον αριθμό αλλοδαπών κατοίκων τους το 2001, το δε αρνητικό μεταναστευτικό ισοζύγιο στους 54 εκ των 85 δήμων των δυο αυτών ομάδων «αιτιολογεί» άνω του 50% της συνολικής αρνητικής τους πληθυσμιακής μεταβολής. Το γεγονός αυτό αφήνει να διαφανεί ένα πρόβλημα «διαφυγής» των αλλοδαπών (αν και, η πλειονότητα των δήμων που χάνουν πληθυσμό αποτελείται από δήμους της ενδοχώρας και, ως εκ τούτου, η αρνητική φαινόμενη μετανάστευση μπορεί να οφείλεται και στην έξοδο τμήματος των Ελλήνων κατοίκων τους προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας τα οποία, όπως ήδη αναφέρθηκε, φαίνεται να διατηρούν ή ακόμη και να αυξάνουν τον πληθυσμό τους). Αντιθέτως, στους δήμους που έχουν περιορισμένη έως και ιδιαίτερα σημαντική αύξηση του πληθυσμού (δηλαδή αύξηση > 3,7%), εκτός εξαιρέσεων, καταγράφονται ταυτόχρονα θετικά φυσικά και μεταναστευτικά ισοζύγια (στα δευτέρω δε εξ αυτών αποδίδεται ποσοστό μεγαλύτερο του 50% της συνολικής θετικής μεταβολής του πληθυσμού τους). Κάποιες όμως περιπτώσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ενισχύουν την πρότερα διατυπωθείσα υπόθεση όσον αφορά την προβληματική κάλυψη του πληθυσμού κατά την τελευταία απογραφή. Καταρχάς μια ομάδα δήμων που χαρακτηρίζονται από σχετικά ισχυρά θετικά φυσικά ισοζύγια (οι γεννήσεις υπερτερούν σαφώς των θανάτων) χάνουν πληθυσμό ανάμεσα στο 2001 και το 2011. Οι απώλειές αυτές οφείλονται «προφανώς» στα ιδιαίτερα αρνητικά μεταναστευτικά τους ισοζύγια (έξοδοι - εισοδοί) που σε πολλές περιπτώσεις υπερβαίνουν ακόμη και το 10% του μόνιμου πληθυσμού τους το 2001. Τα αρνητικά αυτά ισοζύγια ενισχύουν την υπόθεση της υπο-απογραφής του πληθυσμού τους, στον βαθμό που δεν υπάρχουν προφανείς λόγοι που να αιτιολογούν «φυγή» από Δήμους όπως αυτοί του Χαϊδαρίου, της Αγίας Παρασκευής, του Ιλίου, των Κορινθίων, των Λαμιέων²³ και της Ρόδου (Πίνακας 4). Ταυτόχρονα, στον αντίποδα, κάποιοι μεγάλοι δήμοι, με ισχυρά θετικά φυσικά ισοζύγια, εμφανίζονται να έχουν ασήμαντη αύξηση του πληθυσμού τους (και ως εκ τούτου ισχυρά αρνητικά μεταναστευτικά ισοζύγια η αιτιολόγηση των οποίων δεν είναι επίσης προφανής). Οι Δήμοι Ελληνικού-Αργυρούπολης, Μοσχάτου-Ταύρου, Ελευσίνας, Αμαρούσιου, Ηρακλείου, Αγίου Δημητρίου και Γλυφάδας στην Αττική, ο δήμος Καλαμαριάς στην Θεσσαλονίκη ως και οι δήμοι Καλαμάτας, Κοζάνης, Βέροιας, Πατρών και Ηρακλείου στην Κρήτη αποτελούν ακραία παραδείγματα θέτοντας βάσιμα ερωτήματα για την πληρότητα της απογραφής σε αυτούς (Πίνακας 4) .

Πίνακας 4: Ποσοστιαία μεταβολή του μόνιμου πληθυσμού μεταξύ των ετών 2001 και 2011 σε επιλεγμένους καλλικρατικούς δήμους

	Δήμοι	Μόνιμος πληθυσμός 2001	Μόνιμος πληθυσμός 2011	Απόλυτη διαφορά 2001-2011	% μεταβολής	Φυσικό Ισοζύγιο (Φ.Ι.) 2001-2010	Φαινόμενη μετανάστευση (Φ.Μ.)	100* Φ.Μ. / απόλυτη διαφορά 2001-2011	Φ.Μ. % πληθυσμού το 2011
ΠΕΡ. Δυτικού Τομέα Αθηνών	Δ. ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	48.494	46.590	-1.904	-3,9	1871	-3.775	198,3	-7,8
ΠΕΡ. Βορείου Τομέα Αθηνών	Δ. ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	60.065	59.500	-565	-0,9	2455	-3.020	534,5	-5,0
ΠΕΡ. Δυτικού Τομέα Αθηνών	Δ. ΙΛΙΟΥ	85.572	84.830	-742	-0,9	4472	-5.214	702,7	-6,1
ΠΕΡ. Κορινθίας	Δ. ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ	58.523	58.280	-243	-0,4	1685	-1.928	793,4	-3,3
ΠΕΡ. Φθιώτιδας	Δ. ΛΑΜΙΕΩΝ	74.939	74.720	-219	-0,3	1312	-1.531	699,1	-2,0
ΠΕΡ. Ρόδου	Δ. ΡΟΔΟΥ	115.334	115.290	-44	0,0	6227	-6.271	14.252,3	-5,4
ΠΕΡ. Νοτίου Τομέα Αθηνών	Δ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	51.299	51.330	31	0,1	1817	-1.786	-5.761,3	-3,5
ΠΕΡ. Νοτίου Τομέα Αθηνών	Δ. ΜΟΣΧΑΤΟΥ - ΤΑΥΡΟΥ	39.870	39.900	30	0,1	936	-906	-3.020,0	-2,3
ΠΕΡ. Μεσσηνίας	Δ. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	70.006	70.130	124	0,2	1060	-936	-754,8	-1,3
ΠΕΡ. Κοζάνης	Δ. ΚΟΖΑΝΗΣ	70.220	70.420	200	0,3	1997	-1.797	-898,5	-2,6
ΠΕΡ. Δυτικής Αττικής	Δ. ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	29.879	30.140	261	0,9	1597	-1.336	-511,9	-4,5
ΠΕΡ. Βορείου Τομέα Αθηνών	Δ. ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	71.551	72.480	929	1,3	2415	-1.486	-160,0	-2,1
ΠΕΡ. Θεσσαλονίκης	Δ. ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	90.096	91.270	1.174	1,3	1986	-812	-69,2	-0,9
ΠΕΡ. Ημαθίας	Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ	65.530	66.630	1.100	1,7	1329	-229	-20,8	-0,3
ΠΕΡ. Αχαΐας	Δ. ΠΑΤΡΕΩΝ	210.494	214.580	4.086	1,9	8263	-4.177	-102,2	-2,0
ΠΕΡ. Βορείου Τομέα Αθηνών	Δ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	48.132	49.350	1.218	2,5	2134	-916	-75,2	-1,9
ΠΕΡ. Νοτίου Τομέα Αθηνών	Δ. ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	68.719	70.970	2.251	3,3	3643	-1.392	-61,8	-2,0
ΠΕΡ. Νοτίου Τομέα Αθηνών	Δ. ΓΛΥΦΑΔΑΣ	83.665	86.980	3.315	4,0	3433	-118	-3,6	-0,1
ΠΕΡ. Ηρακλείου	Δ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	163.115	173.450	10.335	6,3	12.472	-2.137	-20,7	-1,3

Συμπεράσματα

Η πρόσφατη απογραφή στη χώρα μας (η εβδόμη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο) διεξήχθη υπό σαφώς δυσκολότερες συνθήκες από αυτές των προηγούμενων δεκαετιών. Με βάση τα προσωρινά αποτελέσματα ο πληθυσμός της χώρας μας μειώθηκε κατά 146.000 άτομα (ή άλλως κατά 1,3%, από 10.934.097 σε 10.787.690) παρόλο το θετικό φυσικό ισοζύγιο της δεκαετίας (οι γεννήσεις υπερέβησαν την περίοδο αυτή κατά 41.000 περίπου τους θανάτους). Η μείωση αυτή του μόνιμου πληθυσμού ανάμεσα στο 2001 και το 2011 προφανώς δεν αφορά όλες τις διοικητικές ενότητες, καθώς σε ένα σύνολο 325 δήμων 190 κάνουν πληθυσμό τους και 135 τον αυξάνουν, τα δε ποσοστά μεταβολής περιέχονται σε ένα ευρύτατο φάσμα (-41% έως και +99%). Τα προσωρινά δεδομένα, *παρόλες τις επιφυλάξεις όσον αφορά την πληρότητα της απογραφής*, αναδεικνύουν κάποιες τάσεις, και ειδικότερα: την μείωση ή και τη στασιμότητα του πληθυσμού των κεντρικών δήμων των μεγάλων αστικών κέντρων (ιδιαίτερα δε των ΠΣ Αθηνών και Θεσσαλονίκης), την αύξηση συνήθως του πληθυσμού των περιφερειακών τους δήμων (αλλά και των δήμων που βρίσκονται υπό την άμεση επιρροή των δυο μεγαλύτερων αστικών κέντρων), την σχετική δυναμικότητα τα Κρήτης αλλά και των αστικών δήμων επί του δυτικού άξονα Πατρών-Ιωαννίνων, την έλλειψη δυναμικότητας της μεγάλης πλειοψηφίας των δήμων του νησιωτικού και του ορεινού ηπειρωτικού χώρου.

Ταυτόχρονα όμως, η ενδελεχής εξέταση των προσωρινών δεδομένων τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο («καλλικρατικοί δήμοι») αφήνει να διαφανεί ότι η πρόσφατη απογραφή δεν ανταποκρίνεται, ως ένα βαθμό, στο κριτήριο της **πληρότητας**, καθώς σε μια (μεγάλη;) ομάδα διοικητικών ενότητων ο απογραφείς πληθυσμός αφίσταται του διαμέλλοντος μόνιμως σε αυτές. Η μη απογραφή τμήματος του πληθυσμού (*ιδιαίτερα δε των αλλοδαπών*) αφορά με βάση τις εκτιμήσεις μας 287-397,0 χιλ. άτομα περίπου (2,7-3,7% του απογραφέντος πληθυσμού με βάση τα προσωρινά δεδομένα), και, προφανώς, δεν είναι της ίδιας τάξης μεγέθους σε όλες τις διοικητικές ενότητες της χώρας μας, γεγονός που καθιστά ακόμα προβληματικότερη την ανόρθωση των δεδομένων. Η ΕΛΣΤΑΤ στο δελτίο τύπου της 22/7/2011 με το οποίο δημοσιοποίησε και τα προσωρινά δεδομένα, αναφέρει ότι για να εκτιμηθεί η πληρότητα και η ποιότητα της απογραφής θα διενεργήσει έρευνα κάλυψης χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο -και αντιπροσωπευτικό- δείγμα 20.000 νοικοκυριών από όλη τη χώρα, προκειμένου να ελεγχθούν τα συλλεχθέντα δεδομένα και σε χαμηλό διοικητικό επίπεδο μετά από σύγκριση των αποτελεσμάτων της μετα-απογραφικής έρευνας με αυτά της απογραφής (επεξεργασία των ερωτηματολογίων και των δύο στατιστικών εργασιών). Αναμένονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα αποτελέσματα της σύγκρισης αυτής, αν και, δεν είναι προφανές, πώς, σε «χαμηλό» διοικητικό επίπεδο, θα γίνει η ανόρθωση-διόρθωση των απογραφικών δεδομένων.

ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο τύπου της 22 Ιουλίου 2011 «Ανακοίνωση προσωρινών αποτελεσμάτων Απογραφής Πληθυσμού 2011»

² Μόνιμος πληθυσμός: το σύνολο των ατόμων που έχουν ζήσει συνεχώς στον τόπο συνήθους διαμονής τους για περίοδο τουλάχιστον 12 μηνών πριν την ημερομηνία αναφοράς της Απογραφής ή έφθασαν στον τόπο συνήθους διαμονής τους κατά τους τελευταίους 12 μήνες πριν την ημερομηνία αναφοράς, με την πρόθεση να παραμείνουν εκεί για τουλάχιστον ένα χρόνο.

³ Τα οριστικά στοιχεία σε επίπεδο οικισμού αναμένεται να δημοσιοποιηθούν μετά το τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2012, ενώ τα αναλυτικά αποτελέσματα για τα δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού θα είναι διαθέσιμα σταδιακά, από το τέλος του 2012, μετά την επεξεργασία των ατομικών ερωτηματολογίων η οποία περιλαμβάνει την οπτική ανάγνωση, την κωδικογράφηση και τους πάσης φύσεως ελέγχους ποιότητας.

⁴ Βλ. ειδικότερα Β. Κοτζιάμνης, *Οι απογραφές πληθυσμού στην Ελλάδα*, Δημογραφικά Νέα, τεύχος 14.

⁵ Η ΕΛΣΤΑΤ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην απογραφή των αλλοδαπών κατοίκων (βλ. ενδεικτικά δηλώσεις της κ. Ξενάκη, γενικής διευθύντριας στατιστικών ερευνών της ΕΛΣΤΑΤ στην εφημερίδα Free Sunday της 15.05.2011 «Η απογραφή των μεταναστών δεν είναι καινοτομία, μια και έχουν απογραφεί και παλιότερα. Όμως αυτή την φορά έχουμε επικεντρώσει στους μετανάστες και έχουμε κάνει προσπάθεια να τους προσεγγίσουμε, καθώς έχουμε μεταφράσει τα ερωτηματολόγια σε 6 με 7 γλώσσες, έχουμε αναρτήσει αφίσες σε 8 γλώσσες, έχουμε μοιράσει φυλλάδια σε 6 με 7 γλώσσες, έχουμε έρθει σε επαφή με όλες τις μεταναστευτικές οργανώσεις σε συνεργασία με τον Δήμο Αθηναίων, έχουμε έρθει σε επαφή με συνδέσμους ατόμων και έχουμε περάσει την πληροφορία ότι γίνεται απογραφή, ότι δεν θα ζητηθεί κανένα έγγραφο από κανέναν και ότι η απογραφή είναι για το καλό μας και το καλό τους, διότι όλοι μαζί κατοικούμε στην ίδια χώρα...»). Οι όποιες προσπάθειες της ΕΛΣΤΑΤ στον τομέα αυτό δεν φαίνεται να απέδωσαν καθώς πλήθος δημοσιευμάτων στον ημερήσιο τύπο που στηρίζονται σε μαρτυρίες απογραφέντων αναφέροντας τον φόβο των μεταναστών, ακόμη και των νομίμων -ειδικότερα στα δυο μεγάλα αστικά κέντρα - να απογραφούν...

⁶ Πλήθος δημοσιευμάτων στον ημερήσιο τύπο στην διάρκεια της διεξαγωγής της απογραφής αναφέρονταν π.χ. στο φόβο των ηλικιωμένων - ειδικά στο κέντρο της Αθήνας- οι οποίοι με μεγάλη δυσκολία άνοιξαν την πόρτα τους στους απογραφείς...

⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι, η μείωση του πληθυσμού είναι εντονότερη για τους άνδρες (-2,0%) σε σχέση με τις γυναίκες (-0,7%) και αυτό ισχύει για τους περισσότερους δήμους.

⁸ Δεν λαμβάνεται υπόψη το Άγιο Όρος

⁹ Διαπιστώνουμε ταυτόχρονα (Πίνακας 3) ότι στις ομάδες δήμων που κάνουν πληθυσμό, η ποσοστιαία μεταβολή είναι εντονότερη για τους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες (από τους 189 δήμους με μείωση πληθυσμού, οι 140 έχουν συστηματικά εντονότερη ποσοστιαία μείωση για τους άνδρες). Αντιθέτως, στους δήμους που αυξάνουν τον πληθυσμό τους ανάμεσα στις δύο απογραφές, η ποσοστιαία θετική μεταβολή είναι κατά κανόνα υψηλότερη για τις γυναίκες (σε σύνολο 137 δήμων, οι 97 χαρακτηρίζονται από υψηλότερη ποσοστιαία μεταβολή του γυναικείου πληθυσμού σε σχέση με αυτήν του ανδρικού).

¹⁰ Στην ομάδα των δήμων που κάνουν άνω του 9% ανάμεσα στις δυο τελευταίες απογραφές εντάσσονται κυρίως δήμοι μικρού-μεσαίου μεγέθους (75 στους 84 έχουν πληθυσμό το 2011 βάσει των προσωρινών στοιχείων < 25.000). Αν η σημαντική μείωση των μόνιμων κατοίκων τους φαίνεται κατά το μάλλον ή ήττον αιτιολογημένη σε ορισμένους εξ αυτών (Δ. Ζαχαρίας και Ανδριτσάνιας -Κρεστενάς πχ), δεν είναι εξίσου προφανής για μερικούς άλλους (π.χ. Δήμος Ύδρας -25,2%, ο Δήμος Φαρσάλων- 21,2%) και δύναται να αποδοθεί-εν μέρει τουλάχιστον- στην μη απογραφή τμήματος των κατοίκων τους (κυρίως των αλλοδαπών).

¹¹ Οι τάσεις αυτές αναφέρονται κυρίως στις μεταβολές του πληθυσμού ελληνικής υπηκοότητας, η απογραφική κάλυψη του οποίου είναι σαφώς υψηλότερη από αυτήν των αλλοδαπών (βλ. ειδικότερα κατωτέρω «Φυσικό ισοζύγιο, φαινόμενη μετανάστευση και πληρότητα της απογραφής»).

¹² Τόσο οι δήμοι Αγ. Βαρβάρας, Ζωγράφου, Καλλιθέας, Φιλόθεης-Ψυχικού, Αιγάλεω, Κορυδαλλού, Πειραιώς, Γαλατσίου, Παιλαίου Φαλήρου, Βύρωνος, Νικαίας-Αγ. Ιωάννη Ρέντη, Περιστερίου, Περάματος, Νέας Σμύρνης, Καισαριανής, Χαϊδαρίου, Ηλιουπόλεως, Παπάγου-Χολαργού, Νέας Ιωνίας, Χαλανδρίου, Αγ. Παρασκευής, Κερατινίου-Δραπετσώνας, Φιλαδέλφειας-Χαλκηδόνος στο ΠΣ Αθηνών, όσο και δήμοι Αμπελοκήπων-Μενεμένης και Νέοπολης Συκεών στο ΠΣ Θεσσαλονίκης περιλαμβάνονται στους 190 δήμους που χαρακτηρίζονται από μείωση του πληθυσμού τους ανάμεσα στο 2001 και το 2011.

¹³ Στην ομάδα αυτή εντάσσονται τόσο οι δήμοι Ελληνικού- Αργυρούπολης, Μοσχάτου-Ταύρου, Ελευσίνιας, Αμαρουσίου, Αγ. Δημητρίου, Αιγίνας, Γλυφάδας, Αλίμου, Αγ. Αναργύρων- Καματερού, Λουτρακίου-Αγ. Θεοδώρων, Λυκόβρυσης-Πεύκης, Κηφισίας, Αστροπύργου, Μεγαρέων, Μεταμόρφωσης, Σαλαμίνας, Λαυρεωτικής, Πεντέλης, Ωρωπού, Πετρούπολης, Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Βριλησίων, Φυλής, Διονύσου, Κρωπίδας, Σαρωνικού, Αχαρνών, Σπάτων-Αρτέμιδας, Παιανίας, Μαραθώνος, Ραφινής-Πικερμίου, Μαρκόπουλου-Μεσσηνίας και Παλλήνης, όσο και οι δήμοι Καλαμαριάς, Παύλου-Μελιά, Κορδελιού-Ευόσμου, Θερμαϊκού, Πυλαίας-Χορτιάτη, Ωραιοκαστρου και Θέρμης.

¹⁴ Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η μείωση του πληθυσμού του Δήμου Κορινθίων (παρόλο το σχετικά υψηλό θετικό φυσικό του ισοζύγιο) όταν οι δύο γειτονικοί του δήμοι (Δ. Λουτρακίου-Αγίων Θεοδώρων και Δ. Βέλου-Βόρας) έχουν «κέρδη» (ποσοστιαία αύξηση +5,3% και +10,9% αντίστοιχα).

¹⁵ Περιορισμένη μείωση (μεταξύ -6,3% και -3,9%) καταγράφεται σε τέσσερις περιπτώσεις (Δ. Πύργου, Καβάλας, Κιλκίς και Ιεράς Πόλης Μεσολλογίου).

¹⁶ Ο Νόμος 3852/7-6-2010 «Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», προσδιορίζει τους νέους δήμους με ορεινό χαρακτήρα: στους 325 δήμους, μόνο οι 29 χαρακτηρίζονται ορεινοί.

¹⁷ Με εξαίρεση τους δήμους Μίνιας Πεδιάδας Γορτύνας και Αρκανών-Αστερουσίων (Ηράκλειο), Αγ. Βασιλείου και Μυλοποταμού (Ρέθυμνο), Κισσάμου και Πλατανιάς (Χανιά) και Σπείας (Ασπίδα).

¹⁸ Υπενθυμίζουμε ότι οι απογραφέντες στην χώρα μας αλλοδαποί το 2001 ανήλθαν σε 762.000, ενώ εκτιμάται ότι απέφυγαν να απογραφούν 60-120 χιλιάδες οι οποίοι δεν ελήφθησαν υπόψη στις εκτιμήσεις του πληθυσμού που δεν απεγράφη το 2011.

¹⁹ Βύρων Κοτζιάμνης, Μ. Αγοραστάκης, Α. Πηλείδης, Δ. Σταθάκης, *Οι αλλοδαποί στην Ελλάδα, χωρική ανάλυση των δημογραφικών τους χαρακτηριστικών και της συμβολής τους στις πληθυσμιακές μεταβολές (1991-2001)*, Ερευνητικές Εργασίες ΕΔΚΑ, το 6.Βόλος, 2006.

²⁰ Πληθώρα άρθρων στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο αναφέρονται σε ένα κύμα «μαζικής» επιστροφής -εξαιτίας της κρίσης- στην χώρα προέλευσης τμήματος των εγκατεστημένων στην Ελλάδα αλλοδαπών του πρώτου μεταναστευτικού ρεύματος (ιδίως των αλβανικής καταγωγής ατόμων). Η τάση «μαζικής» επιστροφής εμφανίζεται μόλις στα τέλη του 2010 και με βάση δημοσιογραφικές πληροφορίες εντείνεται στο Β' εξάμηνο του 2011. Όπως η απογραφή διεξήχθη τον Μάιο του 2011, η αποδιδόμενη στην κρίση παλιννόστηση των αλλοδαπών αφορά πιθανότατα κάποιες δεκάδες χιλιάδες ατόμων...

²¹ Και στα τρία σενάρια υποθέτουμε ότι η καθαρή (αρνητική) μετανάστευση των Ελλήνων υπηκόων στην διάρκεια της εξεταζόμενης δεκαετίας ανέρχεται στις 15.000, και ως εκ τούτου μετριέται η την θετική επίπτωση του φυσικού ισοζυγίου (+41.000).

²² Η δημοσιοποίηση των προσωρινών αποτελεσμάτων έτυχε ευρύτατης δημοσιότητας από τον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, αν και ελάχιστα ασχολήθηκαν με το «παράδοξο» της μείωσης του πληθυσμού ανάμεσα στο 2001 και το 2011. Ο Μ. Δρεττάκης, αποτελεί εξαίρεση. Σε πρόσφατο άρθρο του στην Ελευθεροτυπία (6/8/2011), εξετάζοντας κριτικά τα προσωρινά δεδομένα της απογραφής και θεωρώντας ότι η αρνητική φαινόμενη μετανάστευση των 186.000 ατόμων «έρχεται σε αντίθεση με την πραγματικότητα», συγκρίνει τα προσωρινά δεδομένα με τις εκτιμήσεις της EUROSTAT και καταλήγει σε μια ακόμη υψηλότερη εκτίμηση της διαφυγής (5%).

²³ «Παρατράγουδα» σημειώνονται στη Λαμία με την απογραφή πληθυσμού αναφέρεται στον Τύπο (15-5-2011). Υπήρξαν καταγγελίες στο δημοτικό συμβούλιο ότι ολόκληρες γειτονίες της πόλης μετακινήθηκαν οργανωμένα σε γειτονικούς νομούς από όπου έλκουν την καταγωγή τους, ενώ παράλληλα καταγγέλθηκε ότι προγραμματίστηκαν οργανωμένα ταξίδια αλλοθλών και φορέων. Ταυτόχρονα, ενώπιον του δημοτικού συμβουλίου καταγγέλθηκε ότι «αρνούται στη Λαμία να ανοίξουν τις πόρτες των σπιτιών τους στους ανθρώπους της απογραφής λέγοντας ότι θα απογραφούν στα χωριά τους-ενα «αποκαλύφθηκε» κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του ότι σε κάποιες περιπτώσεις γίνεται ακόμη και τηλεφωνική απογραφή. Τα δημοσιεύματα αναφέρουν ειδικότερα τις δηλώσεις του δημάρχου («Τα προηγούμενα δέκα χρόνια πληρώσαμε ακριβά ως πόλη αυτή τη μαζική μετακίνηση σε άλλες περιοχές... «Εμείς θέλουμε ο καθένας να απογραφεί στον τόπο του. Είμαστε αναγκασμένοι όμως να φτάσουμε στα άκρα από τη στιγμή που βλέπουμε παρόμοιες κινήσεις οι οποίες είναι και οργανωμένες και σύμφωνα με αυτές ολόκληροι οικισμοί της Λαμίας θα αποπνιγνούν με ακατοίκητα σπίτια»), ο οποίος σύμφωνα με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου δεν πρόκειται να δώσει Βεβαίωση μόνιμης κατοικίας από το δήμο αν ο ενδιαφερόμενος δεν προσκομίσει πέραν όλων των άλλων και την απόδειξη ότι έχει απογραφεί στη Λαμία, ενώ ταυτόχρονα, με επιστολή του στην ΕΛΣΤΑΤ, ζητεί να διακοπεί η απογραφή σε συγκεκριμένες περιοχές του Κυριακή, επειδή «έχουν οργανωθεί μέχρι και εκδρομές για να γίνουν απογραφές στα καφενεία».